

XVI.

W. H. F. Abrahamsons Bidrag til „Evangelisk-kristelig Psalmebog“.

Af P. Severinsen.

Ved Prof. Fredrik Nielsens Universitetsprogram 1895 og Biskop Skaars supplerende Afhandlinger i »Kirkehistoriske Samlinger« er der bragt en hel Del mere Lys i denne Salmebogs Tilblivelseshistorie. Salmernes og Rettelsernes Oprindelser er dog endnu i mange Maader dunkle. Det følgende skal give endnu et lille Bidrag til at løfte Sløret. Endnu efter dette vil dog 91 af Bogens Salmer være af ubekendt Oprindelse.

I Ny kgl. Saml. 4° 138 C findes Abrahamsons Kladder, sammenheftede og paategnede: »Sange som ieg har bear-

beidet til Psalmebogen«. I det følgende skal meddeles de Oplysninger, Haandskriftet kan give om Salmer i den endelige Salmebog. De meddeles med Abrahamsons Overskrifter over de forskjellige Afdelinger.

Ved Slutningen af Knudsvigs Salmer har Abrahamson skrevet Datoen 18. April 94. En Del af Kampmanns Salmer er afskrevne bag paa tyske Retskrivningsøvelser — aabenbart fra Landkadetakademiet, hvor Abrahamson var Lærer — og de er daterede 6. Januar 1794. Arbejdet synes altsaa gjort i Foraaret 1794. Ialt viser Abrahamson sig her som Medforfatter af 118 af Salmebogens 560 Numre¹⁾.

»5 Originalsange og en frie Oversættelse«

Det er i E. Numrene:

- 29. Min Siel skal Herren prise. Abr. 6. med samme Begyndelse. Efter J. Gramann: Nun lob, mein Seel, den Herren²⁾).
- 115. O! det var et Glædens Bud. Abr. 3.: O det var et Glædes Bud³⁾).
- 170. Halleluja! Korsfæstede! Abr. 5.: med samme Begyndelse.
- 264. Mit Legem visner hen som Løv. Abr. 1.: Jeg visner hen som Træets Løv.
- 278. Jeg er svag, men Gud er god. Abr. 4.: Jeg er svag, men Gud er stærk. Næsten ukendelig. Ændringen meget betegnende for Tidens Smag og Theologi!
- 283. Gud! den Sandhed, du mig lærte. Abr. 2.: Herren har sin Lov forkyndet. Næsten ukendelig.

Desuden maa Abrahamson, som det følgende vil vise, betegnes som Forfatter af Salmerne Nr. 161. 343 og paa

¹⁾ Hvad er der i øvrigt blevet af den »Liste af Biskop Balle over evangelisk Psalmebogsforfattere og Bearbejdere«, som er benyttet ved Udarbejdelsen af Konventssalmebogens Forfatterregister? Se Prøveudg. af 1852 S. 641.

²⁾ Er altsaa at slette af Skaars Fortegnelse over ældre Salmehøgers Bidrag til E.

³⁾ Ligeledes.

en Maade 232. Derimod støtter Haandskriftet ikke Efterretningen om, at han er Forfatter af 349 (Brandt & Helveg II S. LXII).

»Tre Psalmer af Hr. Beckmanns Mpt. No. 5«¹⁾.

De er E. 52 (meget omarbejdet), 208 og 335²⁾.

»Ni Psalmer af Hr. Knudsvigs Mpt. No. 4«.

Der har i Knudsvigs Manuskript mindst været 11. IE. er 8 af de bearbejdede optagne: 68. 145. 217. 218.³⁾ 230. (næsten ukendelig), 330 (ligeledes), 483. 508.

»3 Sange af den nye Psalmebog, som ellers skulde omarbejdes af J. R. Wolf«⁴⁾.

Den første er E. 13 (Guldberg 45), den sidste E. 21 (Guldberg 83). Ved den mellemste er Numeret blevet ulæseligt, men den skal aabenbart være en Bearbejdelse af G. 54: »Du siger saa: jeg er en Christen, naar i Live«. (J. A. Hasslocher ved Ægidius). Abrahamson har: »Min Gud! jeg Christen er, det blev jeg ved din Naade«. Ikke en Linje af den oprindelige Salme har faaet Lov at staa. Hovedprincippet for Ændringen har her som saa mange andre Steder været at rette Salmen som Tiltale til Gud. E. 232: Min Gud, du kaldte mig til Jesu Christi Rige« hviler paa denne Bearbejdelse, men Nemesis er kommen over Abrahamson, idet heller ikke en eneste af hans Linjer er bevaret. Det er derfor baade rigtigt og galt, naar Konvents-Salmebogen (Nr. 456) gør den til en Originalsalme af Abrahamson. Da Abrahamson selv betragter den som en Bear-

¹⁾ Hans Gram Bechmann. Se Fr. Nielsen S. 51. Den sidste bearbejdede Salme har haft Nr. 12 i B.s Manuskript.

²⁾ 335 er altsaa at slette af Skaars Fortegnelse over ældre Salmebøgers Bidrag til E.

³⁾ Allerede kendt som Knudsvigs fra Konventssalmebogens Forfatterregister (Nr. 413). Manuskriptet indkom til Kommissionen 13. Marts 1791. Fr. Nielsens »Bidrag« S. 49.

⁴⁾ Hvem er J. R. Wolf? Er det en Skødesløshed, saa at der menes Mathematikeren Professor J. A. Wolf?

bejdelse, bør den vel indsættes i Skaars Fortegnelse over ældre Salmebøgers Bidrag til E.

»Ramus«.

5 Salmer af Ramus er bearbejdede til at udgøre 6 Salmer (ved Tvedeling af Nr. 4). De er alle optagne i E, nemlig: 469. 472. 479. 480. 481 og 511. Se foran Side 380 f.

»9 Psalmer af Rothes Chr. Sange Første Hefte«.

Deraf er benyttet 8, nemlig de alt af Skaar bemærkede 224. 241. 298. 351. 370. 468 og 501 (se foran Side 377) samt 327. Hvad er min Dyd for dig, o Gud. „En Christens Sange“. 1. Saml. VII: Jeg fattig udi Aanden er, V. 3. 4. 6. 9. 10.

Abrahamson har ogsaa bearbejdet 1. Saml. Nr. XVIII, men jeg kan ikke genfinde den i E. Netop disse bearbejdede Salmer af Rothe staar optegnede bag paa Titelbladet af vort Haandskrift med Overskrift »Cap. Abrahamson«. Det til Titelblad benyttede Stykke Papir er aabenbart den Fortegnelse af Riber, som omtales af Fr. Nielsen Side 49, og som Abrahamson nøje har holdt sig efterrettelig. Der kan dog næppe sluttes noget sikkert herfra om Abrahamsons Forhold til de øvrige Salmer af Rothe i E.

[Frimann].

Indheftede paa forskellige Steder findes 5 Bearbejdelser af Salmer af Frimann, der alle er optagne i E. som Nr. 24 27. 111. 246 og 543. Desuden findes »isteden for Mpt. 45 — Tr. 42« Salmen E. 161: O! hvor maa min Siel bedrøvet. Der er sigtet til Frimanns Nr. 42: »Du, som her paa Korset strider«, men E. 161 bør betragtes som en original Salme af Abrahamson »isteden for« Frimanns

»Kampmann 15. S. 33 reddet fra Ribers Forkastelse«¹⁾.

Salmen er E. 245.

¹⁾ Efter Brandt & Helveg skal foruden de her meddelte Numre endnu Numrene 16. 28. 37. 40. 50. 54. 57. 85. 133. 134. 188. 189. 323. 352.

»16 Psalmer af Hr. Kampmanns Mpt. No. 7«.

Vedkommende Manuskript har mindst indeholdt 20 Salmer. Alle Abrahamsons 16 Bearbejdelser genkendes mere eller mindre let i E. som Nr. 11. 18 (ikke bemærket af Brandt & Helveg). 59 (heller ikke). 64. 89. 138. 226. 276. 322. 339. 356. 360. (heller ikke). 397. 400. 451. 489. (heller ikke).

»Kampmanns Mpt. No. 18. Deraf 17 Sange«.

Den sidste af de 17 bearbejdede er betegnet som Nr. 19. Saa mange Salmer har Manuskriptet altsaa i det mindste indeholdt. Af de 17 bearbejdede har jeg genfundet 16 i E., nemlig: 6. 46. 51. 136. 219. 250. 281. 284. 324. 342. 399. 447. 456. 461. 467. 471.

»Pontoppidans Samlinger af chr. Sange«.

Der menes Hans Pontoppidans »Samlinger af christelige Sange«, 1788. Af disse har Abrahamson bearbejdet 14, og ved at tredele én og tvedele en anden faar han deraf 17 Salmer. Af disse har jeg genfundet de 13 i E. Elleve af dem har Skaar alt opdaget (se foran Side 385f.), Numrene 113. 125. 142. 396. 418. 421. 459¹). 490. 503. 536 og 542. Desuden er af Pontoppidan:

191. Jesu, vi os dybt nedbøie. (Abr.: Jesu, alles Knæ sig bøie). Gud! du fylded har mit Hierte V. 3 (S. 96)²).
441. Paa dig, o Herre! haabe alle Slægter. I Sion Gud! du prises i det Stille V. 7. 8. 9. 6. 10. samt et til-digtet Vers. (S. 138—139)³).

358. 385. være af Kampmann (der saaledes bliver Forfatter af mindst 49). Af disse 16 bør man vel da tænke sig Riber som første Bearbejder. A. har aabenbart faaet to og Riber to Manuskripter af ham til Bearbejdelse. Sign. Fr. Nielsens »Bidrag« S. 49.

¹) Ellers tillagt Fru Elisabeth Rasmussen.

²) Det er dog saa som saa med P.s Forfatterskab. Abrahamson har kun ladet to Linjer staa, — og disse har Kommissionen ombyttet med andre. I Versets 10 Linjer har Kommissionen beholdt 4 Linjer og 2½ Ord af Abrahamsons Bearbejdelse. Resten er Kommissionens Arbejde.

³) Ellers tillagt Pavels.

[*Guldbergs Salmebog*].

I Følge Fr. Nielsens »Bidrag« S. 48, Anm. fik Abrahamson til Bearbejdelse Numrene 93—173. Det samme viser Haandskriftet. Skaar har nævnt alle de benyttede af dem: 12. 30. 78. 110. 135. 190. 194. 257. 262. 301. 311. 337. 388. 449 og 537.

Det bør bemærkes, at E. 449 er yderligere ændret, saa at Abrahamsons Redaktion er ukendelig. 301 er ligeledes ført langt bort fra Abrahamsons Form. Om »Vor Gud han er saa fast en Borg« se nedenfor! Skaars Formodning angaaende E. 194 bekræftes. Abrahamson har ogsaa bearbejdet Guldbergs 113. 133. 149. 150. og 161, men jeg har ikke kunnet genfinde dem i E.

Blandt de efterfølgende pontoppidanske Salmer findes indheftet en lille Seddel, hvorpaa under Nr. 387 staar Salmen: Vi bede, hielp os Jesu Christ (ændret E. 343). Der kan ikke sigtes til Pontoppidans Nr. 387, og da Tanken er parallel i Guldbergs 387, maa det vist have været Abrahamsons Tanke at henføre Salmen dertil. Dog kan Guldbergs 387 kun være en Slags Motto til Abrahamsons Salme¹).

[*Pontoppidans Salmebog*].

Der findes kun Bearbejdelser af Numre mellem 268 og 536. Det bliver altsaa tvivlsomt, om Abrahamson har haft med de øvrige Salmer i denne Bog at gøre. I Haandskriftet findes de allerede af Skaar bemærkede: 17, 38, 63, 103, 104, 120, 121, 171, 255, 266, 280, 359, 407, 411, 500. Desuden er der een Salme, som Skaar ikke har faaet Øje paa: 417. Grav, jeg venter dig med Længsel (Abr.: Død, jeg venter dig med Længsel). V. 6 og 8 af P. Du, o skønne Verdens Sæde. J. Franck ved Ægidius.

Endelig findes der i Haandskriftet Bearbejdelser af Pontoppidans 374, 387 og 427, som ikke genfindes i E.

¹) Slgn. Konvents-Sb. Nr. 533.

Som enkelte anførte Eksempler viser, er Abrahamsons Bearbejdelse i Regelen bleven grundig bearbejdet, saa at den stundom er bleven næsten helt ukendelig. At finde Abrahamsons Salmer ved at slaa op i den »evangeliskes« Register vil kun give et magert Resultat. Man maa finde et eller andet Kendemærke (Melodien f. Eks.) og saa foretage en større Klapjagt gennem Bogens Tekst. Jeg tør selvfølgelig ikke garantere, at ikke en eller anden kan være bleven saaledes klædt om, at jeg ikke har kunnet genkende den i dens ny Dragt, men jeg tror at turde sige, at den i saa Fald er bleven meget underlig paaklædt.

Kommissionens Rettelser i Abrahamsons Bearbejdelser kan naturligvis stundom være heldige: En Vending kan have faaet en klarere Form, et Udtryk en lodigere Klang, men som Helhed har Kommissionens Arbejde været en yderligere Udblødning. Abrahamson taler uforblommet om Frelserens Person og Gerning, om Synd og Naade, om Anger og Anfægtelse. Men hvor et saadant »østerlandsk« Udtryk findes, har Kommissionen ubarmhertig grebet ind. Og dog er dette næsten ikke det mest irriterende, thi der laa jo dog en Tanke bag, som var stærk i Tiden. Men utaalelig er den idelige Bytten Udtryk blot i en vis tankeløs Trang til at lave om, selv om der ikke naas nogen Nuance i Tanken eller en Form, der kan kaldes bedre eller ringere end den forrige. Det er Oplysningstidens Mangel paa Respekt for forrige Tidens Arbejde, Revolutionstidens rastløse Trang til at omkalfatre hele Verden.

Et Udslag af Tidens Dogmatik er den store Djævlendrivelse i »Vor Gud han er saa fast en Borg«. J. Baden skrev: »Luthers Aand er ganske uddampet og næsten intet Spor til overs af den vældige Fart, hvormed han stormer løs paa den hele Djævlhær. Det lader, som om Kommissionen har været forlegen med den onde Aand, den Luther ikke har været bange for at slaa med knyttet Næve«.

Brandt & Helveg mener, at Abrahamson specielt kunde tage sig af den Bemærkning. Dette er dog ikke Tilfældet,

Man tør vel nok forstaa Rahbeks Antydninger¹⁾ saaledes, at Balle har staaet temmelig ene, idet han kun havde en kølig Støtte i et af Medlemmerne (Storm?). Balle, Storm, Riber og Malling delte sig ligelig mellem at lade »den gamle Fjende« blive staaende eller at erstatte ham med »Syndens Lyst«. Abrahamson vilde ikke stemme, og Rahbek »nedlagde exceptionem incompetenciae in limine i Hen-seende til Materien« men afgav ellers en Erklæring, der gik Djævelen imod, idet han appellerede til Medlemmernes Ærlighed. Denne Erklæring blev afgørende.

Abrahamsons Forslag var imidlertid ikke saa udvandet, og det kan passende her faa en Plads som Prøve paa hans Arbejde. Det viser baade, at han ikke er saa bange for »østerlandske Udtryk«, og at hans formelle Evner ofte ikke slaar til:

Vor Gud han er saa fast en Borg,
Han kan os bedst bevare,
En Trøst i hver den største Sorg,
Et Værn mod hver en Fare.
Satan reiser sig,
Rustet ud med Svig.
Det er al hans Agt
At faae os i sin Magt.
Han er en rædsom Fiende.

Mod ham er al vor Kraft for svag,
Snart skulde han os fælde,
Men Een antager sig vor Sag
Omgjordet med Guds Vælde:
Det er Jesus Christ.
Seier faaer han vist.
Verden er hans Værk,
Hans Arm, hans Arm er stærk.
Hvo staaer mod Sønnens Almagt?

¹⁾ Rahbek, Erindringer IV S. 176.

Og stormed frem en Diævlehær
 Vor Undergang at volde,
 Vi frygte ei, vor Helt er nær,
 Vi Seieren beholde.

Fienden fnysende
 Maa sin Vælde see
 Kraftløs styrtet om,
 Thi han fik sin Dom.
 Et Guds Ord kan ham fælde.

Som Klippe staaer det Herrens Ord,
 Og kom end med vor Fiende
 Hver Ondskabsfuld paa denne Jord,
 Endda vi skulde vinde.

Miste vi end her
 Alt, hvad kierest er,
 Slaaer de os ihjel,
 Det skader ei vor Siel;
 Os Himlen ei kan røves

Eller:
 Mistes Livet med,
 De vinde ei derved.
 Guds Himmel er dog vores.

Uden for denne Afhandlings egentlige Emne finder jeg Anledning til at gøre opmærksom paa, at E. 389: »Befæst os Gud! i Daabens Pagt« aabenbart er V. 8 og 9 af Brorsons: »Her komme dine arme Smaa«. Bearbejderen er vel Riber (Fr. Nielsen S. 56). — E. 112: »Op stemmer i med Englers Sang« anser jeg for en grundig Bearbejdelse af »Et lidet Barn saa lysteligt« V. 2 og 3. — E. 153: »Rind min Taare, Jesus døde« er af Cl. Pavels (Flyd min Taare! Jesus døde«. Universitetsbibliothekets Leiligheds Sange, Cantater o. s. v. under P.)¹⁾. — E. 450:

¹⁾ Nr. 135 hos Br. & H. II. S. LXIII er vist en Trykfejl for 153.

»Vort glade Hierte hæver sig« turde vist være Herm. Treschows Nytaarssalme (Fr. Nielsen S. 51 Note 2), da den, den tvivlsomme 446 fraregnet, er den eneste Nytaarssalme af ubekendt Forfatter, og da den i Kommissionens Protokol anførte Begyndelse: »Vor Sjæl med Lovsang« [hæver sig] meget sandsynlig kan antages for samme Salmes oprindelige Begyndelse.
